

לא לוותר על התנועה

**התנועה הקיבוצית המתחדשת - הזדמנות להגדרתה
מחדש כתנועה חברתית המממשת מודלים אפשריים
של חברה סוציאל דמוקרטית**

:: יונה פריטל

של אידיאולוגיות גדולות ומהפכניות לקהילות
אנושיות ממשיות, חיות ובוועטות. זהו כנראה
"אי הכישלון למופת" שאליו כיוון מרטין בובר
את דבריו על הקיבוץ.

כדי להעריך כהלכה את גודל ההצלחה
חשוב לציין שהתנסות אנושית מרתקת זו
מתקיימת כבר מאה שנים במאות קהילות,
הכוללות עשרות ואף מאות אלפי אנשים
(לאורך הדורות) וממשיכה לעורר את הדמיון
והסקרנות, ההזדהות וההתנגדות של ציבורים
גדולים ורחבים. עניינים חשובים אלו אנו
נוטים לקבל כמובנים מאליהם.

גל השינויים האדיר השוטף את הקיבוצים בעשור
האחרון מעלה ספקות בקרב רבים בדבר המשך
קיומו של הקיבוץ כמודל לחברה שיתופית
ושוויונית. אולם לדעתי מוקדם להספיד את
הניסיון הקיבוצי שכן בצומת שבו נמצאת התנועה
הקיבוצית כיום פתוחה גם דרך ההמשכיות.

לידתו של הקיבוץ קשורה בחבל הטבור
לאידיאולוגיות הסוציאליסטיות ששטפו את
אירופה והעולם המערבי מאמצע המאה ה-19
והגיעו לשיאן במהלך המאה העשרים. למרות
הקשר עם הורתו, ההגות הסוציאליסטית, היה
הקיבוץ, מאז לידתו, יצור עצמאי, מובחן וייחודי -
מודל חברתי שונה ממודלים סוציאליסטיים
אחרים שיצרו אידיאולוגיות אלו.

בהיותו שונה וייחודי ידע הקיבוץ (לא בלי
מחירים קשים, פילוגים ומשברים) להתנתק
מחלקים משמעותיים של הסוציאליזם המהפכני
ובעיקר מהקומוניזם, ולכן, גוויעתו של העולם
הקומוניסטי, הגם שיש לה השפעה על הקיבוץ,
אינה מסמנת בהכרח את סופו של הקיבוץ.

הקיבוץ לאורך שנותיו נע על ציר שבין מודל
לחברה סוציאליסטית לבין המודל של חברה
סוציאל-דמוקרטית. על ציר זה חלו במהלך
השנים שינויים רבים באורחות חייו של הקיבוץ
מבלי לוותר על ערכיו המכוננים. גם הקיבוץ
השיתופי למהדרין, שהזדהה עם האידיאולוגיה
הסוציאליסטית, ולא התחבר כביכול לתפיסות

בימים אלה חוגגת התנועה הקיבוצית את
מאה השנים הראשונות לקיבוץ ולרעיון
הקיבוצי. ראוי שנשאל את עצמנו: על מה
אנו חוגגים והאם תהיה סיבה למסיבה גם
בשנים הבאות?

הקיבוץ, על-פי הבנתי, הוא היצירה האנושית
המופלאה ביותר שנוצרה בכל הדורות. עצם
קיומה של יצירה זו הוא סיבה טובה לחגיגה.
אנו שחוונו את קיומה של יצירה זו ואף
לקחנו בה חלק פעיל, צריכים לחגוג פעמיים,
וזאת משום היותנו ברי המזל שזכינו לחוות
זאת. סביר להניח, שרבים לא יזכו לכך, שכן
כנראה לא תקום יצירה כה מיוחדת בעתיד
הקרוב והרחוק.

ייחודו של הרעיון הקיבוצי בכך שקרא תגר
על מה שנוטים לכנות 'טבע האדם'. הקיבוץ
יצר ניסיון אנושי מתמשך ומורכב, שהיווה
מקור השראה לדורות רבים של צעירים בארץ
ובעולם. הצלחתו של ניסיון זה היא בתרגומן

הצלחתו של ניסיון
זה היא בתרגומן של
אידיאולוגיות גדולות
ומהפכניות לקהילות אנושיות
ממשיות, חיות ובוועטות

למרות הקשר עם הורתו,
ההגות הסוציאליסטית, היה
הקיבוץ, מאז לידתו, יצור
עצמאי, מובחן וייחודי

נציגים משמעותיים של שלושת סוגי הקהילות השיתופיות. מנהיגות זו תתווה תפיסת עולם משותפת על גווניה השונים, וכך בסיס ערכי, שיח וגבולות לכל מי שירצה להיות חלק ממנה. מהלך זה יחייב ויתור משני קצות הקשת - ויתור על החלום לממש את הערכים באופן מקסימלי, כמו גם ויתור על הפיתוי לחצות את הקו שבין חברה צודקת והוגנת, התובעת מעצמה ובעיקר מן ה'חזקים' שבה לממש ערכים של שוויון ושותפות, לבין חברה תחרותית מעמדית, המאמצת את כל החוליים של החברה הקפיטליסטית. זהו האתגר האמיתי שמנהיגות התנועה הקיבוצית ניצבת מולו. ההתמודדות עם אתגר זה איננה רק סם חיים להמשך קיומו של הקיבוץ. היא סם חיים לעתידה של החברה הישראלית כולה.

הסוציאל-דמוקרטיות, אימץ אותן למעשה כבסיס לתפיסת עולמו וערכיו.

אצלנו, בניגוד לחלק ממדינות אירופה המערבית לא זכתה האידיאולוגיה הסוציאל-דמוקרטית לאותו סקס-אפיל שזכתה לה האידיאולוגיה הסוציאליסטית, למרבה הצער. וכשהקיבוץ הוריד את דגליו הסוציאליסטיים הוא התקשה להניף דגלים אחרים. ובכל זאת, עדיין הציר שבין סוציאליזם וסוציאל-דמוקרטיה הוא, על פי הבנתי, הציר שעליו נעות הקהילות הקיבוציות - השיתופיות, המתחדשות והמחדשות (הקיבוצים העירוניים והמשימתיים). אך אני חוששת שלא לאורך זמן.

השינויים בעשור האחרון יצרו ציר חדש, שעליו נמצאים בעיקר הקיבוצים המתחדשים אך הוא משפיע על התנועה הקיבוצית כולה, והוא הציר בין תפיסת עולם סוציאליסטית לבין תפיסת עולם קפיטליסטית - ליברלית ובעיקר ניאור-ליברלית.

כמי שאינה מאמינה בדטרמיניזם, אני מאמינה שאפשר עדיין לחבר את מרבית הקיבוצים אל הציר המקורי. אמנם, הן הקיבוצים השיתופיים והן המתחדשים אינם מגדירים את עצמם כמודלים סוציאל-דמוקרטיים, ולכן אינם רואים את עצמם כשותפים לציר אחד. גם הקיבוצים המחדשים, שהינם סיכוי ממשי לתחייתו של הרעיון הקיבוצי, מתקשים לראות את עצמם כחלק מרצף זה. אבל זהו הרצף אליו כדאי לשאוף.

על מנת ליצור תנועה קיבוצית מתחדשת המכילה מודלים אפשריים לחברה סולידרית, הוגנת וצודקת, קרי, חברה סוציאל-דמוקרטית, צריכה לקום מנהיגות אמיצה ומשותפת שתכלול

יונה פריטל היא
מנהלת יד טבנקין

yadtabmaz@bezeqint.net

קצה הקרחון

שני מחקרים התומכים במדיניות כלכלית ימנית פורסמו בחודש האחרון. מחקר שפורסם ע"י "מכון ירושלים לחקר שווקים" מעלה את הטיעון המוכר לפיו מימדי העוני שמוצגים בדו"ח של הביטוח הלאומי מופרזים, ומחקר של חברת "מודלים כלכליים" טוען שהריכוזיות במשק הישראלי היא ממוצעת לעולם, ושאינן קשר בין ריכוזיות לבין תחרות, צמיחה וכד'. כמובן ששני המחקרים באים מגורמים שאינם לחלוטין בלתי תלויים (בלשון המעטה) - הראשון הוא של מכון שמטרותיו המוצהרות הן ליברליזציה של המשק, צמצום ההוצאה הציבורית ועוד, והשני הוזמן ע"י נוחי דנקר וקבוצת א.י.ד.בי.

הדו"ח הראשון נסקר בהרחבה ע"י נדב פרץ בבלוג שלו וע"י ק. טוכלוסקי ב"עבודה שחורה", ומכיל עיוותים שונים, למשל התייחסות לנתונים המחושבים למדד המחירים לצרכן שרלוונטי להוצאות של משפחות ממוצעות ולא עניות (וקראי 'חברה' בוודאי זוכרים שמשפחות "ממוצעות" הן למעשה בעשירון שביעי ומעלה), התייחסות להפרשת חובה לפנסיה כהיחלצות מעוני, ועוד. לגבי הדו"ח השני קשה לדעת, מכיוון שהוא אינו נגיש לציבור הרחב...